

Poema inèdit de Jaume Marquès lliurat a la Revista de Girona.
A la dreta, el seu comentari autògraf, també inèdit, sobre el contingut i l'estil del text.

EL CASTELL DE TORCA-FELLÓ

Maçanet de la Selva (Girona)

Amb vells papers un dia
trobí embolcallat
un espantós relat,
que traspasar voldria
a la posteritat.

Escolteu, vells i joves,
la història d'un vassall
que esdevingué brivall
cercant riqueses noves
per camí de maldat:

«El segle deu s'allunya
quan un rei moro ve
dient que sols preté
convertir Catalunya
en un poble aliat.

.....

El comte de Girona
respon sens vacil·lar:
«El pas li hem de barrar».
«Vassalls de ma corona:
Feu fort vostre poblat!»

Vescomte de Girona
era Seniofred;
al lloc de Maçanet
per acollir gent bona
féu castell termenat.

El vescomte cercava
un home ben valent,
fidel, intel·ligent,
entre la gent més brava
de tot el vescomtat.

Digué que l'en faria
castlà d'un gros castell.
Ús de vara i segell,
com a baró, tindria
al terme assenyalat.

D'aquest seria el deure

mirar per tot l'entorn
i tocar fort el corn
si a cas hi poguéu veure
un gest d'hostilitat.

Els homes de la plana
hi haurien d'acudir
i a sometent eixir
a emparar la quintana
i treure'n tot malvat

Si el castlà s'adormia
i el terme era danyat,
la culpabilitat
sobre el guarda cauria
i en fóra castigat.

I si el castell deixava
fent pacte amb l'enemic,...
per omplir el seu bossic...,
tancat a dins la cava
seria torturat.

Ningú no el planyeria.
Sentint els espetecs
dels cops i els grans gemecs,
el passant li diria:
«Massa poc. T'ho has guanyat!»
.....

Havent fet una crida
per nomenar castlà,
molts es van presentar...
L'afany de bona vida
feia el lloc cobejat.

Entre aquella caterva
destacà un pretendent
que en dir de molta gent
fóra bona reserva
pel cas d'adversitat.

—«Té molta força i manya»—
—«Llegeix molt bé els escrits»—

—«De guerra sap ardits»—
—«Tothom creu que no enganya»—
—«Parla amb sinceritat»—
.....

Informat el vescomte,
el càrrec li atorgà.
Son batlle el nomenà
per tal que tingués compte
que tot fos ben guardat.

.....

Mes el vingut covava
l'afany de fer diners:
pel guany, als seus parcera
rigor sempre mostrava
i als pobres, crueltat.

«Felló» s'anomenava,
«felló» era pels fets:
Ell cisava els esplets
mentre l'amo restava
ben content i enganyat.

Un jorn hi anà un home,
patge d'Abd-al-Malik.
L'aspecte era de ric...
tenia bona aroma...
i d'or anava ornat.

.....

«Castlà, —diu— bon castlà!
molt ric jo te'n faré
si un favor em vols fer
que res no et costarà...
No faràs cap maldat...»

Només dormir et caldria
deixant de vigilar
la nit que un capità
amb l'estol passaria
sens fer cap malvestat.

Més lluny ell aniria
per altres segrestar
sense el poble esverar...;

per mar s'entornaria
i tot fóra amagat»

.....

Del castlà els ulls brillaven
per l'afany excitats;
amb mots entretallats
els seus llavis parlaven...
rendit a l'enviat:

—«O patge, el bon patge...
si això és ben segur...
si no he de ser perjur
donat-vos el passatge...
doneu-ho per pactat!»

.....

Els enemics passaren
pel pla de Maçanet
pagant aquell «untet»...
i en llocs veïns causaren
segrests i mortaldat.

.....

Sabuda la traïda
d'aquell castlà felló,
el comte féu pregó
per heure l'homicida
i punir aquell malvat.

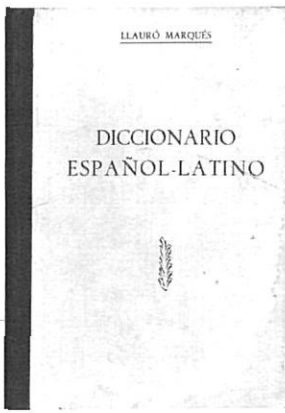
Hagut, el torturaren
sense compassió...
Per servir de lliçó,
paredat el deixaren
amb el cos retorçat.

.....

Al castell fins avui
hom sent encara un plor;
del sòl en la buidor
en surt el crit d'«Uuuui, uuuui!»
La veu del soterrat.

.....

Del castell se'n diu ara
«Castell Torca-felló»
en record del traïdor
que en esperit encara
hí expia sa maldat.

El llatí i el poeta

Mariàngela Vilallonga

*El vers de sis síl·labes és molt usat pels bons poetes catalans en la poesia lírica i la narrativa.
 Marquès i empra en "El comte Arnau".
 Aquest episodi pot situar-se entorn de l'any mil. Era comte de Girona Ramon Borrell (971-1018) casat amb Ermessenda.
 Era vescomte Sunifred (957-1002) i era senyor de Montsoner.
 Abd-al-Malik Jusuf al-Muzaffar (975-1008) fill d'Al-Mansur, rei i califa i fou nombrosos nàutics contra els cristians catalans amb la data 1013.
 El castell de Torcafellon, situat sobre el turó de Sant Jordi a Noya de la Selva, es troba citat des de l'any 1166, com a castell exemptat de fer homenatge al comte Ramon Berenguer III. Va construir-se per enfrontar i a despeses del vescomte molt abans d'aquella data. Hom pot suposar que ho feu el vescomte Sunifred per fer front a les escarames d'Abd-al-Malik.
 A la plaça de les ruïnes del castell, deu haver-hi la civitat de la cisterna i per això quan hom cotpeja el sol, es pre sent una ressonància sorda com a crit d'Al·li!*

Les meves visites a l'Arxiu van sovintejar més. Mossèn Marquès sempre era allà, disposat a rebre qualsevol consulta, disposat a donar valuoses ajudes. Em va regalar un exemplar del *Diccionario español-latino*, que havia publicat uns anys abans juntament amb Joan Llauro. Anteriorment havien fet un *Diccionario latino-español*, que ja estava exhaurit. Quan va deixar Casa Carles em va donar un munt d'exemplars que conservava del *Diccionario*, perquè en fes un bon ús: moltes promocions d'estudiants de llatí de l'aleshores Col·legi

d'homenatge a un altre gironí il·lustre, el Dr. Pericay, una traducció de mossèn Marquès del fragment de les *Ora marítima* del poeta Aviè que descriu el litoral català. Va fer la traducció en versos alexandrins, perquè com ell mateix explicava en el preàmbul «són els que més s'assemblen al senari iàmbic llatí, puix consten de dotze síl·labes comptant fins a l'accent i tenen cesura a la meitat. Hom imita el ritme iàmbic considerant llargues les síl·labes accentuades i les vocals seguides de dues consonants». Feia, així, la seva pròpia adaptació al català del senari iàmbic llatí. En alexandrins també va traduir els versos llatins de la làpida que hi ha sobre la font de la Mare de Déu de la Pera, a la cantonada de la pujada de la Catedral, i que va incloure en el seu volum *Girona vella*, al costat d'altres composicions poètiques sobre diferents indrets de Girona.

Poc temps abans de morir em va donar un llarg poema en versos de sis síl·labes que té el títol d'«El castell de Torca-felló», per si em semblava bé de publicar-lo als «Fulls» de la *Revista de Girona*. El poema recrea un episodi històric ocorregut a l'entorn de l'any mil, com ell mateix em digué. El fet és que al mateix temps aquest poema reflecteix la completa figura de mossèn Marquès: l'estudiós, l'historiador, l'arqueòleg, el llatí, però també el bon coneixedor dels nostres clàssics, l'home sensible i imaginatiu que gaudeix fins i tot fent versos d'allò que més bé va conèixer, la història de les nostres terres gironines.

Altres lloaran l'historiador, el cronista o l'arxiver; molts exalçaran la dimensió humana de la figura del Dr. Marquès. El que és a mi, m'agrada de recordar el Dr. Marquès llatí i poeta. Fa molts anys que vaig conèixer mossèn Marquès. Tot just estava fent quart curs de Filologia Clàssica a la Universitat Autònoma de Barcelona i anava vagarosa a la recerca d'un tema per a l'anomenada tesina. Vaig anar a raure a l'Arxiu Capítular de Girona i mossèn Marquès amb la seva paciència em va ensenyar documents i manuscrits inèdits, em va mostrar la importància d'uns i altres, i sobretot em va destacar el valor d'un manuscrit d'un tal Pere Miquel Carbonell. Per diverses circumstàncies que no vénen al cas, no en va sortir finalment cap tema per a la tesina, sinó per a la tesi doctoral. Ni més, ni menys.

Universitari de Girona es van emportar de regal un d'aquells diccionaris. Molts d'ells van servir de gran ajuda a aquells obligats poetes llatins que concursaven en els *certamina* en llengua llatina que organitzava el departament de Filologia. Perquè Marquès-Llauro havien pretès oferir un diccionari posat al dia, amb tots aquells mots necessaris per tenir un conversa normal al segle XX. I així, posem per cas, hom pot parlar de la *Vectura metropolitana*, si vol anomenar el metro en llatí; o pot triar entre *Automatarius currus*, o *mercium currus*, o *plaustrum motorium*, si el que vol és traduir camió al llatí. Tenia un coneixement del llatí extraordinari.

I tingué també una gran capacitat per versificar. L'any 1981 la revista *Faventia*, publicació del departament de Filologia Clàssica de la UAB, va incloure en un dels dos volums

Mariàngela Vilallonga

és professora de Filologia Llatina de la UdG.